

7:06 (43.91)
28

QL671
.A65
*

FOR THE PEOPLE
FOR EDVCATION
FOR SCIENCE

LIBRARY
OF
THE AMERICAN MUSEUM
OF
NATURAL HISTORY

59.87:06 (43.91)
28

AMERICAN MUSEUM OF NATURAL HISTORY
CENTRAL PARK,
NEW YORK

AQUILA.

A MAGYAR ORNITHOLOGIAI KÖZPONT FOLYÓIRATA.

PERIODICAL OF ORNITHOLOGY. * JOURNAL POUR ORNITHOLOGIE.

ZEITSCHRIFT FÜR ORNITHOLOGIE.

SZERK. — REDACT.

HERMAN OTTÓ.

JAHRGANG II. ÉVFOLYAM

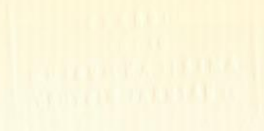
1895.

BUDAPEST.

A MAGYAR ORNITHOLOGIAI KÖZPONT KIADVÁNYA.

1895.

22591

TARTALOM. — INHALT.

M. O. K. (U. O. C.)	Az első év. A Magyar Ornithologiai Központ működése 1894-ben	Das erste Jahr. Die Thätigkeit der Ung. Ornith. Centrale im Jahre 1894	1
M. O. K. (U. O. C.)	A madárvonulás Magyarországon az 1894. év tavaszán	Der Vogelzug in Ungarn während des Frühjahres 1894	3
Első rész.		Erster Theil:	
	A magyarországi megfigyelő hálózat s munkálkodásának eredménye 1894.	Ungarns Beobachtungs-Netz und dessen Beobachtungen im Jahre 1894	6
Második rész.		Zweiter Theil:	
	Feldolgozás	Bearbeitung	26
M. O. K. (U. O. C.)	Kérelem a M. O. K. rendes tudósitóihoz	Bitte an unsere Herren ständigen Beobachter	81
FLOERICKE CURT dr.:	Még egy megjegyzés a moesári posztátáról	Noch eine Bemerkung über den Sumpfsprohänger	84
MEDRECEZY J.:	A <i>Loxia bifasciata</i> és <i>rubrifasciata</i> hazánkban	<i>Loxia bifasciata</i> und <i>rubrifasciata</i> in Ungarn	85
PFENNIGBERGER J.:	A füstifecske átteleléséről	Uebervinterung der Rauchschwalbe	87
HERMAN OTTÓ:	A füstifecske teleléséhez	Zur Uebervinterung der Rauchschwalbe	88
	Ünnepélyes ülés	Festsetzung	88
	A M. O. K.-hoz csatlakoztak	Der U. O. C. haben sich angeschlossen	91
	Kész munkák az <i>Aquila</i> II. évf. számára	Fertige Arbeiten für den II. Jahrgang der <i>Aquila</i>	92
	A M. O. K.-hoz érkezett nyomtatványok jegyzéke	An die U. O. C. eingelangte Schriften	93
	Necrologus	Nekrolog	96
HERMAN OTTÓ:	Svaerholt madárhegye	Der Vogelberg Svaerholt	97
HEGYFOKY K.:	A füstifecske vonulásának és a levegő egyidejű hőfokának elméleti megállapítása	Theoretische Bestimmung des Rauchschwalbenzuges und der gleichzeitigen Lufttemperatur	111
GAAL GASTON:	A füstifecske tavaszi vonulásának helyi alakulása Szászországban	Versuch einer Darstellung des Localzuges der Rauchschwalbe im Königreiche Sachsen	152
CERNEL I.:	Chernel Kálmán madárköltözési adatsorozatai és adatai	Coloman Chernel v. Chernelháza's Daten und Serien über den Zug der Vögel	163
HERMAN OTTÓ:	A gólya vonulása általános szempontból	Der Zug des Storches vom univervalen Standpunkte	167
RZEHA E.:	A füstifecske tavaszi vonulásáról	Der Frühlingzug der Rauchschwalbe	172
D'HAMONVILLE:	A madarak vonulása Manonvilleban	Passage des oiseaux à Manonville	175
BIKÉSSY G.:	Ornithologiai jegyzetek Magyar-Óvárról és vidékéről	Ornithologische Notizen aus Ung.-Utenburg und Umgebung	178
Kisebb közlések.		Kleinere Mittheilungen:	
HERMAN OTTÓ:	A madárvonulás ügyében	In Sachen des Vogelzuges	182
CSATÓ J.:	A <i>Casarca rutila</i> előjövételéről Magyarországon	Ueber das Vorkommen der <i>Casarca rutila</i> Pall. in Ungarn	183
M. O. K.	A gólya (<i>Ciconia alba</i> , L.) biológiájához	Zur Biologie des weißen Storches (<i>Ciconia alba</i> , L.)	185
M. O. K.	<i>Hirundo rustica</i> , L.		185
WACHENHUSEN A.:	<i>Ampelis garrula</i> , L.		185
DR. LENDEL A.:	Ornitho-faunistikai adatok	Ornitho-faunistische Beiträge	187

Intézeti ügyek.

<i>Aquila</i>	189
A Magyar Ornithologiai Központ	190
Magyarország gazdaságilag hasznos és káros madarai	190
A központ költségvetése	191
Dr. Horváth Géza	191
Dr. Madarász Gyula	191
Biró Lajos	192
Petényi Salamon János	192
Fauna Hungarica	192
<i>Okleveleink</i>	192
A magyarországi madárköltő-telepek térképezése	192
<i>Personalia</i>	193
A M. O. K.-hoz érkezett nyomtatványok jegyzéke:	
1. Ajándékok	195
2. Cserepéldányok	196
Index	197

Instituts-Angelegenheiten :

Die Ung. Ornithologische Centrale	190
Die landwirtschaftlich nützlichen und schädlichen Vögel Ungarns	190
Das Budget der Centrale	191
Dr. G. v. Horváth	191
Dr. J. v. Madarász	191
Ludwig Biró	192
Die handschriftliche Nachlassenschaft des Salomon Johann v. Petényi	192
Unsere Diplome	192
Die Karte der noch bestehenden Brutkolonien Ungarns	192
An die ü. O. L. eingelangten Schriften:	
Geschenke	195
Tauschexemplare	196
.....	197

AQUILA.

In excelso figit nidum
Regina avium....

A MAGYAR MADÁRTANI KÖZPONT FOLYÓIRATA.

PERIODICAL OF ORNITHOLOGY. JOURNAL POUR L'ORNITHOLOGIE. ZEITSCHRIFT FÜR ORNITHOLOGIE.
EDITED BY THE HUNGARIAN CENTRAL-BUREAU PUBLIÉ PAR LE BUREAU CENTRAL POUR ORGAN DES UNGARISCHEN CENTRALBUREAUS
FOR ORNITHOLOGICAL OBSERVATIONS. LES OBSERVATIONS ORNITHOLOGIQUES. FÜR ORNITH. BEOBSACHTUNGEN.

Nr. 1. 2. sz. — 1895. Aprilis 1.

Budapest, N.-Museum.

Évfolyam II. Jahrgang

AZ ELSŐ ÉV.

A Magyar Ornithologiai Központ működése 1894-ben.

Az alább következő dolgozatban veszik munkatársaink úgy azok a szakférfiak és szakkörök, akik a melyek érdeklődő figyelmükkel megajándékozni szíveskedtek, a magyar ornithologiai megfigyelő hálózat 1894-dik évi anyagának nemcsak összeállítását, hanem — a mennyire ez idő szerint lehetséges — összehasonlító és kritikai földolgozását is.

Köteles szerénységgel jegyezem meg, hogy igen távol állunk attól, hogy a földolgozás módszerét, így keresztülvitelét is tökéletesnek higyük és hirdessük; elismerjük, hogy az még lényegesebb részeiben is vitatható, és mert az: tökéletesíthető is.

De anélkül, hogy a köteles szerénységet megsértenők, azt talán mégis csak kimondhatjuk, hogy úgy, a mint az eredményt adjuk, az csakugyan megkövetelheti magának a *«feldolgozás»* nevet.

Sőt talán az sem utolsó dolog, hogy az aránylag csekély anyag összehasonlító feldolgozása már most is bizonyos, nagyon fontos megkülönböztetéseket teremtett elő, a minők a *«véletlen adatok»*; az egyazon helyen észlelők között fölmerülő különbségek; a szembeszökően korai és késői adatok; végre a némely pontokon — Fogaras — észlelhető, látszólag állandó késés, és ugyanilyen korai érkezés — Szeged.

Három irányban azonban csonka marad ez a feldolgozás, u. m.:

1. Nem voltunk abban a helyzetben, hogy a meteorologiai elemeket is belévonjuk a jelen feldolgozás keretébe; még pedig akár az 1894-dik

Das erste Jahr.

Die Thätigkeit der Ungarischen Ornithologischen Centrale im Jahre 1894.

In der folgenden Abhandlung erhalten unsere Mitarbeiter, so auch jene Fachmänner und Fachkreise, welche unsere Bestrebungen mit ihrer Aufmerksamkeit beehrten, nicht nur die Zusammenstellung des Materiales des ungarischen ornithologischen Beobachtungsnetzes pro 1894, sondern — soweit als dies zur Stunde möglich ist — auch die kritische Bearbeitung desselben.

Mit gebührender Bescheidenheit stelle ich es voran, daß wir sehr weit entfernt sind, die Methode der Bearbeitung, so auch deren Anwendung als eine vollkommene zu betrachten; wir anerkennen es, daß dieselbe selbst in wesentlicherer Beziehung discutierbar, daher auch der Verbesserung fähig ist.

Ohne jedoch die gebührende Bescheidenheit zu verlegen, dürfen wir es doch aussprechen, daß so wie wir mit dem Resultat hervortreten, dasselbe gewiß den Titel der *«Bearbeitung»* beanspruchen kann.

Ja, wir glauben sogar, es sei nicht unwichtig, daß die vergleichende Bearbeitung des verhältnißmäßig geringen Materiales schon jetzt gewisse sehr wichtige Unterscheidungen ergab, so die *«Zufallsdaten»*, die Unterschiede zwischen Beobachtern auf demselben Punkte; die auffallend frühen und späten Daten; endlich die scheinbar ständige Verspätung — zu Fogaras — und das Verfrühen — zu Szeged.

Trotzdem bleibt die Bearbeitung in drei Richtungen unvollständig u. z.:

1. War es unmöglich schon jetzt die meteorologischen Elemente einzubeziehen, sowohl pro 1894, als auch vergleichungsweise aus früheren Jahren.

évre magára, akár összehasonlító irányban, előző évekre kiterjeszkedve.

2. A régibb magyar megfigyeléseket, a melyeket «történeti adatoknak» nevezünk, nem alkalmazhattuk kimerítő módon, minthogy azoknak kritikai feldolgozása még csak folyamatban van.

3. Nem alkalmazhattuk az universalis értelemben vett adatok tanúságait sem, mert, azoknak részben megszerzése, részben a meglévőknek kritikai feldolgozása még hátra van.

Az első pontra nézve nagy megnyugvásunkra szolgál a k. m. központi meteorologiai és földlejtességi intézet eléggé meg nem hálálható készsége, a melyet intézetünk iránt tanusít. Biztosak vagyunk benne, hogy a szükséges meteorologiai elemeket a jövőben kellő időben megkapjuk.

A második pontra nézve: a külföldi szakörök részéről oly jelekkel találkozunk, mintha aránytalan késedelmet látnának a magyar történeti és az 1890/1-diki anyag feldolgozásában, mely szerves kapcsolatban áll a II-dik nemzetközi ornithologiai Congressus munkálataival. Itt azonban csupán a látszat van ellenünk, mert világos dolog, hogy már magában a számos irodalmi forrásban szétszórt magyar anyag összerendezése és tisztázása nagy feladat, mely még azáltal is tetemesen növekszik, hogy előbb a methodus érdekében tárgyilagos és beható tanulmányozásnak, részben bírálatnak kellett alávetni lehetőleg azoknak az irodalmi műveknek az összességét, a melyek a madárvonulás tünetéjét tárgyalják. Ez a nehéz és kényes feladat ma már meg van oldva s így és már ez is csupán részben az adatok csoportosítása s az országos középsszámok megállapítása van hátra.

Azt sem szabad feledni, hogy a Congressus szervezésének s lebonyolításának egész terhe reánk nehezedett s nem voltunk oly szerencsések az állandó bizottság támogatását élvezhetni.

A harmadik pontra nézve igaz, hogy anyagunk — mintegy 300,000 érkezési adat — elégségesnek bizonyult már most is arra, hogy lényeges megfigyelési és egyéb hibák biztosan kijavíthatók s a vonulás haladásának némely elemei — nevezetesen az északi szélességi fokok szerintiék — feltűntethetők; de ezek az adatok csak akkor fogják megtenni az igazi szolgálatot, a midőn a Balkán-félszigetet kutató társaink részt törnek a nagy ismeretlenségbe, Spanyolország megteszi a magáét; legfőképpen pedig midőn Franciaország kiadja anyagát, mely a

2. Ebenso unmöglich war es die älteren ungarischen Daten, welche wir mit «historisch» bezeichnen, gründlich anzuwenden, da die kritische Bearbeitung derselben erst im Zuge ist.

3. Ebenjowenig waren wir in der Lage die unvollständigen Daten zu verwenden, weil zum Theile die Erwerbung der fehlenden, zum Theile die kritische Bearbeitung der vorhandenen noch ausständig ist.

Hinsichtlich des ersten Punktes dient es uns zu großer Beruhigung, daß die kön. ung. Zentral-Anstalt für Meteorologie und Erdmagnetismus unserer Anstalt gegenüber die größte Bereitwilligkeit an den Tag legt. Es ist sicher, daß wir in Zukunft die meteorologischen Elemente zu rechter Zeit erhalten werden.

Was den zweiten Punkt anbelangt, mangelt es seitens der ausländischen Fachkreise nicht an Zeichen für die Auffassung, als sähen sie in der Bearbeitung des ungarischen historischen und 1890/1-ger Materiales, welche mit den Arbeiten des II-ten internat. ornith. Congresses in unmittelbarer Verbindung steht, eine unverhältnißmäßige Verspätung. Hierbei ist jedoch nur der Schein gegen uns, denn es liegt auf der Hand, daß schon die Vereinigung und Sichtung der so sehr zerstreuten Materiales keine geringe Aufgabe war, und diese noch dadurch erschwert wurde, daß wir im Interesse der zu befolgenden Methode vorerst sämtliche zugängliche Arbeiten, welche den Zug behandeln, einer eingehenden und objectiven Kritik unterziehen mußten. Diese eben so schwere als heikle Arbeit ist nun beendet und folgt nunmehr bloß die Gruppierung der Daten und die Bestimmung des Landesmittels.

Auch muß berücksichtigt werden, daß die ganze Last der Organisation und Abwicklung des II-ten intern. ornitholog. Congresses unsere Schultern belastete und wir nicht so glücklich waren die Beihilfe des permanenten internat. ornithol. Comités zu genießen.

Was endlich den dritten Punkt anbelangt, so ist es wahr, daß unser etwa 300,000 Daten umfassendes Materiale auch jetzt schon genügend ist, um wesentliche Beobachtungs- und sonstige Fehler sicher bestimmen zu können, so auch die Elemente der Progression des Zuges — besonders jener nach nördlichen Breitegraden — ersichtlich zu machen; diese Daten werden aber erst dann wahre Dienste leisten, wenn unsere Fachgenossen die Finsterniß der Balkanhalbinsel erhellen, Spanien das seine thut; ganz besonders aber Frankreich sein Materiale publiziert, welches die Verbreitung nach Westen illustrierend, zugleich die unentbehrlichen Elemente

nyugoti terjedés menetét kimutatva egyszersmind a keletinek megítéléséhez is megadja a nélkülözhetetlen elemeket.

Igéretét birjuk MILNE-EDWARDS A. urnak, a párisi Természetráji Múzeum igazgatójának, hogy legalább néhány fontosabb fajra nézve az adatok lemásolását nekünk megengedi.

A Magyar Ornithologiai Központra nézve az a legörvendetesebb, hogy hazánk szakférfiait, kik hosszú éveken át a külföldre utalva, ott a megfigyelők nagy tömegében bizony majdnem elenyésztek, egyesítette s így lehetővé tette, hogy fáradozásuk gyümölcse szolgálatot tegyen a haza tudományosságának s a tudomány egyetemének is. Ebben az irányban az ő buzgalmuktól s a kitartástól függ minden s mi bízunk abban, hogy mind a kettő meg is lesz.

De mielőtt hogy e bevezető sorokat zárnám, kedves kötelességem elismerésemet nyilvánítani gyulai GAAL GASTON-nak, az intézet önkénytesének, ki nemcsak buzgón, hanem lelkesedéssel is végezte az első feldolgozást.

Budapesten, 1895 február hó végén.

Herman Ottó.

zur Beurtheilung der östlichen Erscheinungen zu geben berufen ist. Wir sind seitens Herrn A. Milne-Edwards, Director des Naturhistorischen Museums in Paris im Besitze des Versprechens, daß uns die Copirung einigen Datenreihen wichtiger Arten gestattet werden wird.

Erfreulich für die Ungarische Ornithologische Centrale ist der Umstand, daß es gelungen ist Ungarns Fachmänner, die so lange Zeit hindurch auf das Ausland angewiesen, in der Masse der Beobachter beinahe verschwanden, zu zielbewußter Arbeit zu vereinigen, somit die Frucht ihres Bestrebens zu Gunsten der Cultur des Vaterlandes, aber auch der univervsalen Wissenschaft zu verwerthen. In dieser Richtung hängt Alles von ihrem Eifer und von ihrer Ausdauer ab. Wir erhoffen beide.

Ehe ich schlicße, erkenne ich es als meine angenehme Pflicht, dem Volontair der Anstalt, Gaston Gaal de Gyula für seinen Eifer, ja für die Begeisterung, mit welcher er die erste Bearbeitung durchführte, meine Anerkennung auszudrücken.

Budapest, im Monat Februar 1895.

Otto Herman.

A madárvonulás Magyarországon az 1894. év tavaszán.

Közli: A MAGY. ORN. KÖZPONT.

Der Vogelzug in Ungarn während des Frühjahres 1894.

Mitgetheilt von der Ung. Ornith. Centrale.

A Magyar Ornith. Központnak megalakulása (1893. év május 20.) óta, első ízben nyílik alkalma, a magyarországi rendszeres megfigyelő hálózat munkálatait az általa kitüzött célnak megfelelő formában feldolgozva a tudományos körök elé bocsátani. — A megalakulás első évét az intézet felállítása és berendezése, szóval az administratív alpmunkálatok töltötték ki, u. m.: az ország összes ornithologusai s az intézet között egy állandó kapocs és összeköttetés létrehozása; a már együtt levő tekintélyes bel- és külföldi anyag czélszerű elrendezése; az egyöntetű s rendszeres munkálkodás alapelveinek megállapítása — úgy a megfigyelésben, mint a feldolgozásban. S mindeme munkák tisztára csak az intézet vezetőjének vállaira neheztedek.

A rendszeres megfigyelések megkezdésére 1894 tavasza előtt tehát gondolni sem lehetett. De a készség mellyel az intézet úgy a megfigye-

Die Ung. Orn. Centrale hat seit ihrer Entstehung (20. Mai im Jahre 1893) das erstemal Gelegenheit, die Beobachtungen des ungarischen systemat. Beobachtungs-Netzes, in einer ihrem Zwecke entsprechenden Gestalt bearbeitet, den Fach-Kreisen vorzulegen. Das erste Jahr des Bestehens haben die Errichtung und Organisation des Institutes, kurz gefaßt: die administrativen Vorarbeiten in Anspruch genommen; u. z. die Errichtung eines permanenten Verkehrs und Verbandes zwischen dem Institut und den sämtlichen Ornithologen Ungarns; — das zweckmäßige Ordnen des schon gesammelten sehr beträchtlichen in- und ausländischen Zugs-Materiales; — das Feststellen der Grundsätze eines gleichmäßigen und systematischen Verfahrens — sowohl in der Beobachtung, als auch in der Bearbeitung. — Dies Alles hatte der Chef der Centrale einzig und allein zu Stande zu bringen.

An den Beginn eines systematischen Beobachtens